

1979. 05. 17.

Argentínában, az elaggott baszk Patxi Zuloaga, familiájának utolsó sarja, szűk családi körben búcsúzott az élettől. Felesége, Bianca, lányával Usoaval együtt gubbasztott lesütött szemmel az ágya mellett, tudván, hogy az öregnek lejárt a földi ideje. Minden szó, amelyet szeretett családtagjuknak mondtak volna, fölöslegessé vált. A jelenet sokáig tartott, kettő vagy három óráig. Bianca Zuloaga hölgy gondolataiban a múlt eseményei peregtek, abból az időből, mikor még először látta jövődöbeli férjét a buenos airesi nyomornegyedben. A középkorú Zuloaga, ez a méltóságteljes tartású férfi épphogy megérkezett az öreg kontinensre, ahol kirobbanni készült a világháború. Pénz nélkül jött, ruhával és emlékekkel teli bőrönddel. Első munkáját az „ígéret földjén”, a taljánoknál szerezte; olyan munkát, mely bizonyára képességein aluli volt, de munka volt, fizettek is érte. Bútorokat készített a szegények számára, akik mindenhol beszivárogtak, abban a reményben, hogy a nagyvárosban ők is szerencsével járnak. Itt ismerte meg a maga hűséges társát, Biancát.

A hazájabeli múltjáról, s egyáltalán Európáról Patxi nem szeretett beszélni.

– Elvesztettük a háborút, a történelmet meg a... – magyarázta volna a hallgatását Patxi – de különben is, Argentína az új hazám.

Mesterien rejtette el az érzelmeit. Ki tudja mi jelent meg előtte haldoklása közben a harmincnyolc évnyi európai tartózkodásából? Bianca csak annyit tudott, hogy egy régi kereskedőcsaládból származik, amely teljesen tönkrement a republikánusok vesztével a spanyol polgárháborúban, utána több hónapot töltött dél-franciaországi rokonainál, majd egy évet Máltán. A száműzetéstől félve sokáig nem mert visszatérni hazájába (mindig a *patria* szót használta rá, soha az *España*-t), mint rajta kívül sokan, akik *Caudilla* és rezsimje ellen harcoltak, a háború viszont a kontinensen elkerülhetetlen volt, úgy döntött, Argentínába emigrál.

Második hazájában lassan haladt előre. Tizenegy év kellett neki, hogy maga mögött hagyja a bútorkészítést, s a termékbemutatói állásán keresztül az öregek otthonának igazgatóságáig kapaszkodjon Buenos Aires gazdag negyedében. Szorgalmával és munkájával pazar otthont épített ki a családjának, és mindig kész volt a szerencsétleneknek segíteni. Alacsony volt, széles vállú, és jó modorával a kedvelt személyiségek közé tartozott a társaságban.

Most egy egész élet tapasztalatának kioltódása előtt állt. Végso perceit élte. Patxi lecsukta szemét. A legutolsó szavai, melyeket meg tudtak fejteni, a következők voltak: – Askatasuna, askatasuna...*

Jurij számára az élet elviselhetetlenné vált. Nem volt pénze bolti vodkára, a grúzok nem adtak kábszert kemény valuta nélkül, még a saját vásznaira sem tudott költeni egy fityinget sem a művészellátóban. Saját műteremszobájának falát bámulta.

– A Névába fojtsam magam, vagy mi? Az ördögbe is az állammal, a kommunizmussal, Le-

* Baszk: 'szabadság, szabadság...'

Kiss Attila Etele munkája

ninnel, Leningráddal, a...

A történetbe egy csinos bábuska ugrik át a szomszédságból!

– Üdvözlég Jurij! Ne haragudj. Nem valami okos dolog ám kiabálni, tudod, egy rosszululatú ember még...

– Igazad van, bábuska.

– Hoztam neked egy kis kaját meg két almát.

– Köszönöm, köszönöm. Mivel fizessek?

– Majd az Isten megfizet, fiacskám.

Jurij elhallgatott egy időre, szardíniákat, hagymát és kenyeret rágcsált. Minden reggel újra átkozta a gyűlöletes államot, viszont nem bírt élni e föld nélkül, ahol született. Igazából persze tudna.

Délelőttönként általában sétált a Néva-parton (mennyire élvezte a késő tavaszt!), találkozott s vitatkozott a kollégákkal. Témáik sosem változtak: művészet, nők és politika.

Kis körükben Jurij azt vallotta, hogy az orosz kultúra egy napon nem fogja többé szolgálni a rendszert, amely belőlük, akadémikus művészekből címerfestőket és politikusok arc-képfestőit csinált.

– Jurij, ne légy naiv. Hát a spanyol és az olasz festők? Mindegyiküket az állam támogatja. Akiket nem, kimaradtak a krónikákból. Jusszon csak eszedbe Velázquez – figyelmeztette Tatjana.

– Lehet, hogy igazad van. De ők legalább utazhattak, szabadok lehettek...

– Minél nehezebb a művésznek, annál jobb a művészetnek.

– Eljön majd a mi időnk is.

Jurij azon a délutánon hazajövet a bejárati ajtón egy üzenetet talált szigorú, hivatalos hangnemben megírva:

Jurij Ivanovics Geraszimov elvtárs 1979.05.16-án, 9 órakor jelentkezzen a Népi Galériában, Leningrádban.

Eltvársi üdvözléssel,

A.B. Levinszki elvtárs

– Hát ez holnap van! – villant át Jurij agyán – Milyen ruhában jelenjek meg? Föl kéne hívnom Pjotr-t, hogy visszaadja a fehér ingemet. Ezen az éjszakán Jurij Ivanovics Geraszimov korán feküdt le. Álom nem jött a szemére. Holnap nem szabad elkésnie, korán reggel még kölcsön kell kérni valamennyi rubelt reggelire, meg vissza is kell jönnie a galériáig.

– Jó reggelt, én vagyok...

– Tudom, Jurij Ivanovics Geraszimov elvtárs. Üljön le. Levinszki vagyok. Szóval, látja, én már három-négy éve figyelem a Maga munkáját, tehát öt közös és két önálló kiállítás, s úgy vélem nemsokára a mi galériánk szintén meg fogja venni egy-két munkáját, hacsak nem kívánja őket nekünk ajándékozni. Néhány olajfestményről és egy szoborról lenne szó, úgy hiszem mind-mind egyedülálló... Ezen kívül pedig a galériánk Rómában is hamarosan vendégeskedni fog, majd utána Torinóban és Velencében, két művészünk is helyet kap a hattagú

delegációban.

Jurijnak ekkor átfut a gondolatain: láthatnám Olaszországot!

– Tudja, Levinszki elvtárs, kész volnék lemondani néhány művemről a Népi Galéria javára. Esetleg csak annyit kérek, legyen némi pénzem a művészi kellékekre. Vásznak, olaj, terpentín, valamennyi festék s talán még ív a grafikához – motyogott Jurij.

– Persze, persze. Tessék, itt egy bevásárlási karton, írja föl, mire van szüksége. Mindent ideszállítunk a galériába. Továbbá fizetni fogunk háromszáz rubelt a számlájára előleg gyanánt, legyen miből fönntartania magát a következő hat hónapban.

– Nem hallucinálok véletlenül? – gondolta Jurij, majd ceruzát fogott, hogy kitöltse a kartont. Ezalatt Levinszki megírta a bizonylatot, hogy készpénzben fizessenek Jurijnak háromszáz rubelt a várható költségeire, előlegként. Majd a galéria igazgatóelvtársa fölhívta a könyvelőket és szóban is megerősítette, hogy kiadta a kifizetési számlát.

– Örültem a találkozásnak, Geraszimov elvtárs – kísérté Levinszki Jurijt a kijáratig –, s remélem, a mi művészetünk elfoglalja méltó helyét a világban.

– Kit érdekel – gondolta Jurij –, kaptam pénzt és új anyagot. S talán, Olaszország...

Ég veled nyomor!

Jurij először a háza közelében lévő boltba sietett. Noha a választék nem volt túl nagy, mindent belezsúfolt a kosarába, amit csak ért. Az árakat meg sem nézte, csak pakolt. A bolt előtt hívott egy taxit, hogy mindent haza bírjon vinni.

Bekopogott a szemközti bábuskához, az előszobájában otthagytott egy kellékekkel teli dobozt, s megkérte takarítsa ki a műtermét.

– Na, Jurij, mi történt?

– Mamukám, híres festő lettem. A Népi Galéria több munkámat ki fogja állítani, de az is lehet, utazni fogok.

– Ezek aztán jó hírek! S mindezt úgy teheted meg, hogy nem vagy a párt tagja?

– Világos, én művész vagyok. M-Ű-V-É-SZ. Nekünk nincs szükségünk pártra!

Elővett húsz rubelt, s az idős asszonynak adta.

– Vegyél magadnak valami szépet Olja Petrovna.

– Én Jurijom, soha nem tudtál vigyázni a pénzre.

– Ezért vagy te nekem, bábuska.

Azon az estén kisebb társaság gyűlt össze a művész Geraszimovnál. Senki sem hitt volna szavainak, ami a reggeli eseményeket illeti a Népi Galériában, ha nem mutatta volna meg az elhasznált elismervényt, Levinszki aláírásával.

Beindultak a koccintások. Vodkát ittak, grúziai konyakot, valamilyen olcsó ukrainai bort, azután újra vodkát. A hangulat a tetőfokára hágott: részeg volt és füstös. A művészi irigység nyomban fellángolt, helyet adott az általános dolgokról szóló dumáknak, mint pl. a kifejezés szabadsága, művészi testvériség, Istennek mint teremtetőnek a fogalma és az isteni ihlet.

Hangosan beszéltek, időnként kiabáltak, az alkohol eluralkodott a gondolatokon, meg a cimborakör fizikumán. Valaki Vladimir Viszockij költeményeit szavalta. Egyszer csak észrevették, hogy Jurij eltűnt.

– Hol vagy, főnök? Merre bujdosol? Gyere már...

Elindult a nyomozás. A fürdőszobában Mása és Igor bukkant elő, intim pózban, a balkonn két ismeretlen fiatalembert láttak pohárral a kezükben. Kimentek a folyosóra, és bekopogtak a szomszédokhoz.

– Nem, itt nincs. Nem szégyellik magukat, hogy ilyen későn háborgatják a becsületes, dolgozó embert? – tájékozott a kövér, krumpli alakú törpe.

Még a bábuskája sem látta Jurijt. Elindultak a lépcsőn egy emelettel lejjebb.

– Itt van Jurij, emberek segítség! – sikoltozott Tatjana.

Jurij hanyatt feküdt, egy kissé kék színű arccal kinyúlva. Mozdulatlanul.

– Mentők, hívják a mentőket!

A társaság összecsozdult az emeleten. Mereven bámulták Jurij testét, és várták az elsősegélyt. Igor lement az épület elé, hogy minél előbb tájolni tudja az ápolókat. Tíz perc múlva Jurij Ivanovics Geraszimovot elszállította a mentő, mely vijjogva tépte fel a tavaszi leningrádi éjszakát.

Mielőtt Dr. Henry Hooker kilépett volna házából, a nyakkendőjét igazgatta és utoljára pillantott az előtéri tükörbe. Ez az est fontos volt az életében. Meghívott vendégként szerepelt az aucklandi orvosi kongresszuson.

Mivel pedáns természetű volt, tudta, hogy a Victoria Központig pontosan huszonöt perc van kocsival, beleszámítva a szokványos délutáni közlekedési dugót. Beült az új autójába, s elindult célja felé. Dr. Hookernek a kongresszuson egy hosszabb előadást kellett tartania arról a projektről, amelyen az utóbbi két évben dolgozott kollégáival. Ő volt Új Zéland egyik legígéretesebb szemorvosa, sűrűn utazott az USA-ba és Japánba.

A Victoria Központ bejáratánál már várta egyik teambeli kollégája, rossz hírekkel.

– Henry, most értesítettek, hogy Norának közlekedési balesete volt. Nem veszélyes, de hiányoznak a laboratóriumi kutatásainak adatai.

– Most mit csináljunk? – kérdezte dr. Hooker.

– El tudjuk halasztani az előadásunkat egy órára, illetve megtarthatnánk a szünet után. Így lenne időnk megkeresni Nora mappáit – tanácsolta dr. Biggs.

– Frank, úgy gondolom ez esetben az volna a legjobb, ha a szünetben hazaugranék az eredmények másolatáért – mondta Hooker.

– Rendben, most pedig menjünk a terembe. A németek már majdnem elkezdték az előadásukat.

Beléptek a zsúfolt terembe. Henry mosolyogva üdvözölte kollégáit, de valójában azon tépelődött, lesz-e elég ideje arra, hogy visszaérjen a legutóbbi laboratóriumi eredmények másolataival. A németek után az ausztrálok kerültek sorra, utánuk pedig a lengyelek. Dr. Hooker elhagyta a termet még az előadás befejezte előtt, s a parkoló felé indult.

Sokkal gyorsabban vezetett, mint általában. Sajnálta, hogy kihagyja a kongresszus legfontosabb elemét – azt a kötetlen részt, koktéllal és kóstolóval. Node, mégis adósnak érezte magát, hogy a csapat első embereként nem mutatta be a szemgolyó vizsgálatával kapcsolatos kétéves munkát.

– Miért nem vittem azonnal magammal az egész dokumentációt? De, ki tudta volna, hogy Nora egy órával a konferencia előtt szenved balesetet? – gondolkodott Henry.

Bekapcsolta a rádiót, hogy meghallgassa a híreket.

... Várhatóan javulni fog az idő. A hidegfront elkerüli az Északi szigetet, viszont a Déli szigeten jelentős hőmérséklet-csökkenés lesz. Mérsékelt erejű, délkeleti irányú szél várható. Ezek voltak a hírek. A következő fél órában műsorunkban maori dalokat hallg...

Kikapcsolta a rádiót. Idegesen nézett az órájára.

– Jól van – gondolta – van még időm. A mappákat az iratokkal a számítógép mellett hagytam a dolgozósobában.

Ahogy közeledett a lakónegyedéhez, a forgalom egyre csökkent. Az útról jól látta a habzó óceánt, az ólomszürke eget. A távolban a világítótornyok fényei pislákoltak.

Megérkezett. Autójával az út szélénél parkolt le, s átfutott a fűvön a háza felé. Kezében tartotta a kulcsot. Hirtelen nyitott ajtót, fölkapcsolta a villanyt, s elindult az emeletre. A dolgozósoba ajtaja nyitva állt.

– Nem csuktam be? – csodálkozott.

Meglökte az ajtót, s megdöbbent. A dolgozósobája teljesen föl volt dülva.

– Kiraboltak! – villant át rajta.

Kifutott a folyósóra a telefonhoz, de elébe ugrott két ismeretlen alak. Az alacsonyabbik lopott ékszereket tartott a kezében, míg a nagyobbik egy fémcsövet szorongatott. Dr. Henry Hooker kinyitotta a száját, ám mielőtt még kiálthatott volna, erőteljes ütés csapódott a homlokára.

Patxi Zuloaga, Jurij Ivanovics Geraszimov és Dr. Henry Hooker 1979. 05.17-én haltak meg.